

PUBLIC HEALTH ADMINISTRATION IN THAILAND 1958 – 1977

Miss Wiwan Ekarintarakul

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of Master of Arts Program in History

Department of History

Faculty of Arts

Chulalongkorn University

Academic Year 2004

ISBN 974 - 17 - 6730 - 7

หัวข้อวิทยานิพนธ์

การบริหารงานสาธารณสุขในประเทศไทย พ.ศ. 2501 - 2520

โดย

นางสาววิวรรณ เอกรินทรากุล

สาขาวิชา

ประวัติศาสตร์

อาจารย์ที่ปรึกษา

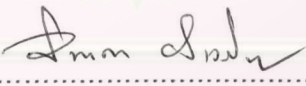
รองศาสตราจารย์พิพาดา ยังเจริญ

คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้หัวข้อวิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็นส่วน
หนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาโทบัณฑิต

..... คณบดีคณะอักษรศาสตร์
(ศาสตราจารย์ ดร. ธีระพันธ์ เหลืองทองคำ)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

..... ประธานกรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ชลอง สุนทรวานิชย์)

..... อาจารย์ที่ปรึกษา
(รองศาสตราจารย์ พิพาดา ยังเจริญ)

..... กรรมการ
(ศาสตราจารย์ นายแพทย์ ภิญโญ กมลรัตนกุล)

..... กรรมการ
(อาจารย์ สุวิมล รุ่งเจริญ)

วิวรรณ เอกกรินทรากุล : การบริหารงานสาธารณสุขในประเทศไทย พ.ศ. 2501 - 2520.
(PUBLIC HEALTH ADMINISTRATION IN THAILAND 1958 - 1977) อ. ที่ปรึกษา: รอง
ศาสตราจารย์ พิพาดา ยังเจริญ, 176 หน้า. ISBN 974-17-6730-7.

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้มุ่งศึกษาการบริหารงานสาธารณสุขในประเทศไทย โดยพิจารณา
ความสัมพันธ์ระหว่างการบริหารงานสาธารณสุขกับบริบททางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม
ระหว่างพ.ศ.2501-2520 ผลการศึกษาพบว่า การบริหารงานสาธารณสุขก่อนพ.ศ.2516 อยู่
ในการควบคุมของรัฐอย่างสิ้นเชิง และกำหนดให้การบริหารงานสาธารณสุขเป็นส่วนหนึ่งของ
นโยบายพัฒนาชนบท รัฐยังใช้การบริหารงานสาธารณสุขเป็นเครื่องมือเพื่อสร้างความนิยม
ในหมู่ประชาชน และใช้เป็นเครื่องมือต่อต้านลัทธิคอมมิวนิสต์

หลังเหตุการณ์ 14 ตุลาคม พ.ศ.2516 เกิดมีแนวคิดการบริหารงานสาธารณสุขในด้าน
"สาธารณสุขเพื่อมวลชน" ขึ้น แนวคิดดังกล่าวมีจุดมุ่งหมายเพื่อลดบทบาทของรัฐและสนับสนุนให้
ประชาชนมีส่วนร่วมในการบริหารงานสาธารณสุข แนวคิดดังกล่าวจะดำรงอยู่ในหมู่องค์กรพัฒนา
เอกชนด้านสาธารณสุข ตั้งแต่พ.ศ.2520 จนถึงปัจจุบัน

ศูนย์วิทยพัทยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาควิชา.....ประวัติศาสตร์.....ลายมือชื่อนิสิต.....วิวรรณ เอกกรินทรากุล
สาขาวิชา.....ประวัติศาสตร์.....ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา.....
ปีการศึกษา...2547.....

MAJOR : HISTORY

KEYWORD: HEALTH CARE SYSTEM/PUBLIC HEALTH/ADMINISTRATION

WIWAN EKARINTARAKUL : PUBLIC HEALTH ADMINISTRATION IN THAILAND
1958 - 1977. THESIS ADVISOR : ASSOC. PROF. PIPADA YONGCHAROEN,
176 pp. ISBN 974-17-6730-7.

This thesis aims to study Public Health Administration in Thailand, focusing on its relation with politic, economy and society during 1958-1977. Before 1973, the research finds that Public Health Administration was completely controlled by Thai State. It became as a part of rural development policy. Thai State also used it as a tool for establishing popularity among people, as well as for anti- communism movement.

The idea of "Public Health for Mass" emerged within Thai Society after 14 October 1973 students uprising incident. This idea has decreased the role of the state and has increased the role of the people in public health care. Non-government organizations on public health have established since 1973 until present time.

ศูนย์วิทยุทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

Department.....History..... Student..... *วิวรรณ อภิสิทธิ์กุล*

Field of Study.....History..... Advisor..... *Pipada Yongcharoen*

Academic Year.....2004 .....

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ได้รับความกรุณาจาก ร.ศ.พิพาดา ยังเจริญ ที่สละเวลารับเป็นที่ปรึกษา วิทยานิพนธ์ขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูง และขอขอบพระคุณ ร.ศ.ฉลอง สุนทราวาณิชย์ ประธาน ศ.นพ.ภิรมย์ กมลรัตนกุล และอ.สุวิมล รุ่งเจริญ กรรมการ ที่กรุณาเป็นคณะกรรมการสอบ วิทยานิพนธ์ และให้คำแนะนำสำหรับการแก้ไขอันเป็นประโยชน์ต่อวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ตลอด ระยะเวลาที่เขียนวิทยานิพนธ์เป็นช่วงที่ประสบกับอุปสรรคต่างๆ โดยเฉพาะความไม่พร้อมของตัว ผู้เขียนเอง แต่ได้รับความช่วยเหลือ ให้คำแนะนำและตรวจทานแก้ไขจากร.ศ.พิพาดาจึงทำให้ วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จได้ และขอขอบพระคุณ นพ.โกมาตร จึงเสถียรทรัพย์ สำหรับคำแนะนำ เมื่อตอนสอบความก้าวหน้าวิทยานิพนธ์

และขอขอบคุณเป็นพิเศษสำหรับคุณนภนาท และคุณพุทธิพล สำหรับความช่วยเหลือ เพื่อเติมเต็มวิทยานิพนธ์ฉบับนี้จนเสร็จสมบูรณ์ ของขอขอบคุณ คุณชาติชาย สำหรับคำแนะนำ หาข้อมูลต่างๆมาให้เสมอ และขอขอบคุณ คุณสมพร คุณพิชัย คุณจิราวัฒน์ คุณเปรมมา สำหรับ ความอนุเคราะห์ต่างๆ

และขอขอบพระคุณอ.นฤมล อ.อุษณีย์ อ.อัญชลี อ.อรรรตจักร์ อ.สายชล และอาจารย์ที่ ภาควิชาประวัติศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ทุกๆท่าน ที่กรุณาสั่งสอน และทำให้รู้จักกับ “ประวัติศาสตร์” ขอขอบคุณคุณวิฑูรย์ คุณปิยะพร ที่กรุณาให้ยืมคอมพิวเตอร์และขนมที่นำมาฝาก ขอขอบคุณ คุณธิตี สำหรับการตรวจแก้บทคัดย่อ และขอขอบคุณเป็นพิเศษสำหรับมิตรภาพที่ไม่เคย ว่างหายจากคุณประเวศ คุณเกษราภรณ์ คุณกาญจนา และคุณวัชณี ที่เป็นกำลังใจตลอดการเขียน วิทยานิพนธ์ และขอขอบคุณ พี่อ้น พี่เนาว์ ที่ทำให้น้องคนนี้อดทนเขียนวิทยานิพนธ์จนจบ ขอขอบคุณ เจ้าหน้าที่ห้องสมุดทุกๆแห่งที่อำนวยความสะดวกในการหาข้อมูล

ขอบคุณเพื่อนๆ ทุกคนที่ร่วมทุกข์ร่วมสุขกันมา คุณมานิช คุณนิตยาภรณ์ คุณสุรพงษ์ คุณวิฑูรย์ คุณปิยะพร คุณธิตี คุณวัชณี คุณจิราธร คุณกรกิต คุณนนทพร คุณไพไลดา คุณเวหา คุณสุวิทย์ และคุณปรามิ และขอขอบคุณ

ความสำเร็จที่ได้รับในวันนี้ขอมอบให้กับคุณพ่อ คุณแม่ ที่คอยห่วงใย ดูแล เมตตา และอยู่ เคียงข้างลูกมาตลอด และขอกราบขออภัยต่อสิ่งที่คุณได้ล่วงเกินไปด้วย และขอขอบคุณพี่สาว พี่ชาย และน้องสาวที่ช่วยเหลือและห่วงใยกัน และขอขอบคุณน้องฮั้ว น้องหมวย และน้องโป๊งหน่อง ที่ ทำให้ทุกวันนี้มีสีสันและเสียงหัวเราะ และขอขอบคุณน้องย่น น้องแก๊ส น้องทอง น้องแดง และน้องถ่าน

สารบัญ

หน้า

บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญ.....	ช
สารบัญตาราง.....	ฅ
สารบัญแผนภูมิ.....	ญ
บทที่ 1 บทนำ.....	1
1.1 ที่มาและความสำคัญของปัญหา.....	1
1.2 วัตถุประสงค์.....	2
1.3 สมมติฐาน.....	3
1.4 ขอบเขตการศึกษา.....	3
1.5 วิธีการศึกษา.....	3
1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	4
1.7 ความหมายของคำศัพท์ที่เกี่ยวข้อง.....	4
บทที่ 2 สภาพการเมือง เศรษฐกิจและสังคมระหว่าง พ.ศ. 2501 - 2520.....	10
2.1 รัฐบาลจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ พ.ศ.2501-2506.....	10
2.2 รัฐบาลจอมพลถนอม กิตติขจร พ.ศ. 2506 - 2516.....	18
2.3 สภาพการเมืองภายหลัง 14 ตุลาคม 2516.....	25
2.4 สภาพเศรษฐกิจ พ.ศ.2501-2520.....	31
2.5 สถานการณ์และบริบทความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ.....	36
2.6 สภาพสังคม พ.ศ. 2501 - 2520.....	41
บทที่ 3 นโยบายการพัฒนากับงานสาธารณสุข.....	44
3.1 การพัฒนาในฐานะที่เป็นอุดมการณ์แห่งรัฐ.....	44
3.2 การพัฒนากับงานสาธารณสุข.....	58
3.3 การสาธารณสุขกับความมั่นคง.....	67
บทที่ 4 กระบวนการสาธารณสุขกับการบริหารงานสาธารณสุข.....	82
4.1 ความสำคัญของกระบวนการสาธารณสุข.....	82
4.2 ลักษณะการบริหารงานกระบวนการสาธารณสุข.....	86

สารบัญ(ต่อ)

	หน้า
4.3 โครงสร้างการบริหารกระทรวงสาธารณสุข.....	102
4.4 การบริหารงานสาธารณสุขหลัง 14 ตุลาคม 2516.....	116
บทที่ 5 การบริหารงานสาธารณสุข พ.ศ. 2501 - 2520.....	123
5.1 ลักษณะโดยรวมของการบริหารงานสาธารณสุขพ.ศ.2501-2520.....	123
5.2 วิชาชีพทางการแพทย์กับงานสาธารณสุข.....	143
5.3 วิชาชีพแพทย์ กับ การมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาเชิงสังคม ในระบบบริหารสาธารณสุข (2501-2520).....	154
บทที่ 6 บทสรุป.....	162
รายการอ้างอิง.....	165
ประวัติผู้เขียน.....	176

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สารบัญตาราง

หน้า

ตารางที่ 3.1	ข้อมูลเกี่ยวกับประชากร และอัตราแพทย์ต่อประชากร พ.ศ. 2505 - 2524.....	56
ตารางที่ 3.2	จำนวนประชากรตายด้วยโรคมาเลเรีย (อัตราต่อประชากรแสนคน) พ.ศ. 2501 -2514.....	64
ตารางที่ 3.3	มูลค่าความช่วยเหลือจากสหรัฐฯ เฉพาะสาขาสาธารณสุข และการพัฒนาชุมชนและสังคม พ.ศ. 2501 - 2519.....	66
ตารางที่ 3.4	จำนวนนักศึกษา คณะสาธารณสุขศาสตร์ ที่ออกฝึกปฏิบัติงาน ภาคสนามระหว่างปีการศึกษา 2508 - 2515.....	78
ตารางที่ 4.1	จำนวนเตียงของโรงพยาบาลสังกัดกระทรวงสาธารณสุขและ จำนวนประชากรต่อหนึ่งเตียง ระหว่าง พ.ศ.2505-2520.....	90
ตารางที่ 4.2	จำนวนเจ้าหน้าที่แพทย์ในสังกัดกระทรวงสาธารณสุข กรมการแพทย์และกรมอนามัย ระหว่าง พ.ศ.2510-2514.....	96
ตารางที่ 4.3	งบประมาณกระทรวงสาธารณสุข และร้อยละของงบประมาณ รายจ่ายของประเทศระหว่าง พ.ศ.2505-2521.....	97
ตารางที่ 4.4	การจัดสรรงบประมาณกระทรวงสาธารณสุข ระหว่าง พ.ศ.2501-2513.....	101
ตารางที่ 4.5	งบประมาณกระทรวงสาธารณสุข และร้อยละของงบประมาณ รายจ่ายของประเทศระหว่าง พ.ศ.2516-2522.....	118
ตารางที่ 4.6	งบประมาณกระทรวงสาธารณสุขตามประเภทบริการ ระหว่าง พ.ศ.2516-2522.....	119
ตารางที่ 5.1	งบประมาณกระทรวงสาธารณสุขและงบประมาณด้านสุขภาพ รวมทั้งประเทศ พ.ศ. 2510 - 2522	135
ตารางที่ 5.2	จำนวนผู้สำเร็จการศึกษาแพทย์ในประเทศไทย พ.ศ. 2483 - 2514.....	136

สารบัญแผนภูมิ

ญ

หน้า

แผนภูมิที่ 1	โครงสร้างการบริหารงานกระทรวงสาธารณสุข พ.ศ.2502.....	105
แผนภูมิที่ 2	โครงสร้างการบริหารกระทรวงสาธารณสุขที่ได้รับการพิจารณาพ.ศ.2513	
	แบบที่ 1	107
แผนภูมิที่ 3	โครงสร้างการบริหารกระทรวงสาธารณสุขที่ได้รับการพิจารณาพ.ศ.2513	
	แบบที่ 2	108
แผนภูมิที่ 4	โครงสร้างการบริหารงานกระทรวงสาธารณสุข พ.ศ. 2515	113
แผนภูมิที่ 5	โครงสร้างการบริหารกระทรวงสาธารณสุข พ.ศ.2517.....	117

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย